100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

39

ALFRED NOBEL

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Alfred Nobel

Numărul 39

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCȚIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L.

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

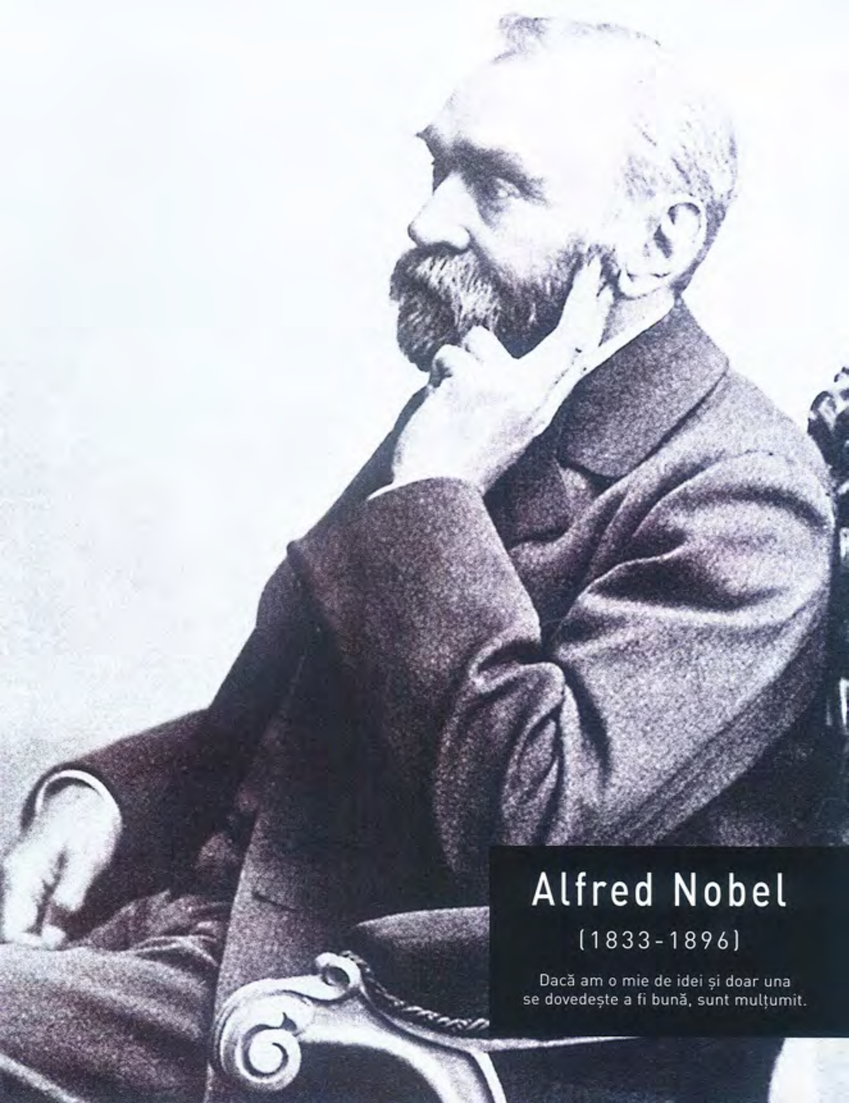
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Alfred Nobel
(1833-1896)
Dacă am o mie de idei și doar una
se dovedește a fi bună, sunt mulțumit.

Alfred Nobel

Ce fel de viață a dus Nobel?

PROLOG

REVOLUȚIA INDUSTRIALĂ a luat amploare în Anglia secolului al XVIII-lea și s-a răspândit în țările din întreaga lume. Tehnologia industrială a continuat să se înnoiască, iar automobilul, telegraful, motorul cu abur, lumina electrică și alte invenții importante, care au stat la baza civilizației moderne, au fost dezvoltate. Dinamita va juca un rol mult mai important comparativ cu orice altă invenție în dezvoltarea activă a industriei miniere. Acest nou exploziv a fost inventat de către un chimist suedez, Alfred Nobel și a avut un potențial distructiv mult mai mare decât toate materialele explozive care l-au precedat. Potențialul distructiv al dinamitei a sporit randamentul minelor și a permis crearea tunelurilor care se vor dovedi, mai târziu, extrem de importante în extinderea rețelelor de transport.

Nobel a fost unul dintre cei mai mari industriași europeni ai acelei perioade; acesta a deschis aproape o sută de fabrici în întreaga lume, dar materialul exploziv pe care l-a inventat a fost folosit de armată și astfel mii de soldați au pierit în conflicte armate în care s-a utilizat dinamita. Nobel, a fost luat prin surprindere de aplicațiile invenției sale îndreptate împotriva păcii universale. Drept urmare, a instituit Premiul Nobel pentru a fi acordat celor care promovează cauza păcii.

TABEL CRONOLOGIC

1825	Primul motor cu aburi este utilizat în Anglia
1833	Se naște Nobel
1835	Samuel Morse inventează telegraful
1842	Familia Nobel se mută în Rusia
1849	Nobel studiază în străinătate
1851	Nobel se întoarce în Rusia Înființarea companiei Nobel & Sons (Nobel și Fiii)
1853	Izbucnirea Războiului Crimeei
1857	Acordarea primului brevet de invenție
1859	Tatăl lui Nobel, Immanuel, dă faliment
1863	Nobel primește brevetul pentru nitroglicerină
1864	Fratele lui Nobel, Emil, este ucis într-o explozie
1865	Înființarea companiei Alfred Nobel & Co.
1866	Nobel inventează dinamita
1867	Acordarea brevetului pentru dinamită
1869	Înființarea de fabrici pentru producerea nitroglicerinei în mai multe țări din lume
1870	Dinamita este utilizată la fabricarea unei bombe
1872	Moare Immanuel Nobel
1873	Nobel se mută la Paris
1875	Nobel inventează gelatina explozivă
1876	Nobel o întâlnește pe Bertha Kinsky von Chinic und Tettau Nobel începe o relație cu Sophie Hess
1879	Edison inventează becul cu incandescență Frații Nobel înființează compania „Naphtha"
1886	Prin fuziunea cu alte companii se înființează compania Nobel Dynamite Trust, specializată în producția de dinamită
1887	Descoperirea balistitei
1889	Scandalul legat de Canalul Panama
1890	Nobel se mută în San Remo
1892	Nobel participă la Conferința Internațională pentru Pace în Berna
1895	Nobel începe să își redacteze testamentul
1896	Nobel scrie drama „Nemesis" Nobel moare în San Remo
1900	Se formează Comitetul Nobel
1901	Este decernat primul Premiu Nobel

Viața inventatorului dinamitei

Alfred Nobel este chimistul suedez care a inventat dinamita. Descoperirile sale au schimbat cursul istoric al științei. Acesta a reprezentat prototipul capitalistului de succes, tipic pentru secolul al XIX-lea și, ca inițiator al Premiului Nobel, cea mai importantă distincție din lumea științei, a devenit o figură legendară. Totuși, viața acestuia este demnă de un asemenea elogiu? Amănuntele vieții lui Alfred Nobel precum și frământările sale lăuntrice alcătuiesc o poveste interesantă și, cu siguranță, demnă de urmărit.

▲ Nobel, la vârsta de 17 ani. Visa să ajungă un adevărat scriitor și petrecea mult timp scriind poeme.

Zodia unei familii de inventatori

Tinerețe bolnăvicioasă

ÎN CENTRUL ORAȘULUI STOCKHOLM, capitala Suediei, se află un monument, ridicat în cinstea „unui inventator, o forță motrice a culturii și un iubitor al păcii". Orașul Stockholm este locul copilăriei lui Alfred Nobel, marele om de știință care va deveni un prosper capitalist al secolului al XIX-lea, ca urmare a invenției dinamitei. El este cel care a lăsat o moștenire extraordinară sub forma Premiului Nobel, decernat de la moartea sa și până în prezent.

Stockholm, Suedia, casa în care a crescut Nobel.

Nobel s-a născut la Stockholm, pe 21 octombrie 1833.

Tatăl său se numea Immanuel Nobel, iar mama sa Andriette. A avut doi frați, pe numele lor, Robert și Ludwig.

Tatăl său, Immanuel Nobel, era un arhitect înzestrat, dar avea personalitatea unui cartofor, astfel încât a ajuns să investească averea familiei în invențiile sale ipotetice. De altfel, majoritatea dintre acestea nu aveau însă aplicabilitate industrială, iar Immanuel nu a reușit să acumuleze decât datorii. În cele din urmă, ajuns falit, a fost obligat să caute succesul în altă parte. Pe când Alfred avea doar 4 ani, Immanuel a decis să plece din țară, și anume în Rusia, cu gândul de a-și împlini visul, părăsindu-și astfel familia.

Familia lui Nobel, rămasă acasă, a fost nevoită să trăiască în condiții extrem de grele. Mama lui Nobel, Andriette, și-a deschis chiar o mică băcănie în Stockholm, în care vindea lapte și legume, iar frații lui Alfred, Robert și Ludwig, își ajutau familia cum puteau, lucrând după cursuri în diferite magazine. Alfred, un copil născut prematur, era mai tot timpul bolnăvicios. Ar fi vrut să-și ajute și el mama, însă avea migrene, răcea des și suferea de dureri de coloană.

Andriette a înțeles sentimentele fiului ei și l-a înconjurat cu afecțiune.

În semn de considerație față de grija pe care i-o purta mama sa, Alfred s-a concentrat asupra studiilor sale. În școala primară obținea note foarte bune la toate materiile legate de știință. Astfel, mama sa era cu atât mai mândră de notele excelente ale fiului ei, dar și de disciplina și rigurozitatea studiului de care dădea dovadă. Era o femeie

▼ O ilustrație din biografia lui Nobel care prezintă un experiment realizat de tatăl inventator.

Străzile din Stockholm în secolul al XIX-lea. Este un splendid oraș al apelor, întins pe o multitudine de insule, fiind supranumit „Veneția din nordul Europei".

care prețuia valorile morale, precum sârguința și sinceritatea și încerca să insufle aceste valori și copiilor săi. Atitudinea etică a lui Nobel ca om de știință față de lucrările sale se datorează, fără doar și poate, educației oferite de mama sa.

◂ Andriette, mama lui Nobel. A avut o puternică influență asupra dezvoltării valorilor etice ale fiului său.

▸ Tatăl lui Nobel, Immanuel, a avut o serie de idei inovatoare, ca om de știință. Nu se poate spune că era un om de succes din punct de vedere financiar; dar experiența din Rusia i-a adus cei mai mulți bani.

Înflorește talentul unui geniu

În anul 1842, tocmai în momentele în care deasupra orașului Stockholm se abăteau nori grei, familia Nobel a primit, în final, vești bune. Immanuel, care părăsise Suedia cu cinci ani înainte, a trimis o scrisoare în care a inclus suficienți bani care să permită familiei sale abandonate cu ceva timp în urmă să-l urmeze în Rusia. Astfel, Andriette și cei trei băieți ai cuplului Nobel au pornit spre înfloritorul oraș Sankt Petersburg din Rusia.

În acest loc, Immanuel se bucura de un succes considerabil. Știind că Rusia trebuia să se înarmeze pentru a putea concura, în plan militar, marile puteri ale Europei, a profitat de acest lucru, vânzând armatei țariste mine terestre și marine, pe care le concepuse încă pe când se afla în Suedia. Armata țaristă era foarte mulțumită de performanțele minelor lui Immanuel Nobel și le-a inclus în arsenalul său militar. Din profitul pe care l-a acumulat, Immanuel a pus pe picioare o afacere, înființând fabrici pentru producția de armament.

Immanuel Nobel efectua în fabricile sale diferite experimente, cu toate tipurile de noi explozibili. Tânărul Alfred devenise interesat de acestea și, deseori, vizita fabricile tatălui său. Acolo a învățat noțiunile de bază privind echipamentele de producție de armament și proprietățile chimice ale prafului de pușcă.

Immanuel era impresionat de receptivitatea fiului său. A angajat un tutore și un profesor de chimie pentru a-i oferi lui Alfred o educație specială potrivită talentului său. Acesta nu și-a dezamăgit tatăl. În foarte scurt timp a învățat limba rusă, franceza și alte limbi străine. De asemenea, foarte rapid și-a însușit cunoștințele fundamentale din domeniul chimiei, informații pe care Nobel avea să le aplice mai târziu, ca inventator.

Din culise

O familie de cărturari și savanți

▴ Strămoșul lui Alfred Nobel, Olaf Rudbeck.

Alfred Nobel a moștenit înclinațiile științifice și artistice care s-au manifestat în rândul mai multor membri ai familiei tatălui său. Olaf Rudbeck a fost unul dintre aceștia. El a trăit în secolul al XVII-lea, cu cinci generații înaintea lui Alfred Nobel. Rudbeck a fost un savant care a devenit președinte al Universității din Uppsala. Fondată în anul 1477, aceasta este cea mai veche universitate din Scandinavia. Mulți ani mai târziu, Universitatea din Uppsala îi va acorda lui Alfred Nobel un titlu onorific de doctor. De asemenea, acesta este locul în care au fost susținute mai multe discursuri ale laureaților Premiului Nobel, înainte de ceremonia propriu-zisă de decernare.

Vendela Rudbeck, fiica lui Olaf, s-a căsătorit cu judecătorul Petras Olfson, absolvent al Universității din Upsalla. Fiul lor, Olaf Nobelius, a devenit un celebru grafician. La rândul său, Olaf Nobelius a avut un fiu, Immanuel Nobelius, bunicul lui Alfred Nobel. Immanuel a devenit medic. Acesta este cel care a modificat pronunția numelui familiei sale, din latinescul „Nobelius" în „Nobel", mult mai apropiat de sonoritatea limbii suedeze. Immanuel Nobel, tatăl lui Alfred, asemenea multora dintre predecesorii săi, va fi un deschizător de drumuri în știință și va da naștere multor invenții. Cu toate acestea, cu excepția minelor terestre și marine, doar câteva dintre invențiile sale îi vor aduce succese financiare relative.

Primii pași ai viitorului industriaș

Studii în străinătate

DUPĂ OPT ANI PETRECUȚI de familia Nobel la Sankt Petersburg, în anul 1849, Immanuel și-a anunțat fiul că dorește să îl trimită la studii în străinătate, pentru a putea lua contact cu cele mai noi tehnologii din Europa și America, care vor fi implementate în lumea industrială modernă. Deși Alfred avea numai 17 ani, tatăl său a intuit talentul lui în chimie și abilitatea sa de a citi și de a scrie în cinci limbi străine. Mai avea încă un motiv pentru care dorea ca fiul său să studieze în străinătate: Alfred Nobel era absorbit de interesele sale literare, în special de poezie, iar tatăl său intenționa să îi îndrepte atenția spre domeniul industriei.

Din iarna acelui an, Alfred a părăsit Rusia și a început să călătorească prin Danemarca, Germania, Italia, Franța și America. A întâlnit cercetători de la care a preluat o sumedenie de tehnologii și noi cunoștințe. De exemplu, în laboratorul de cercetări al faimosului chimist francez T. J. Pelouze, a asistat la experimentele de detonare a nitrocelulozei. Descoperită de chimistul german, Christian Schönbein, în anul 1845, nitroceluloza avea o putere explozivă mai mare decât pulberea neagră și a captat atenția lumii științifice.

De asemenea, Nobel l-a vizitat în orașul New York pe John Ericsson, care efectua cercetări asupra motoarelor cu aburi. Immanuel a solicitat în mod expres ca fiul său să primească permisiunea de a-l vizita pe Ericsson. Ericsson era un susținător acerb al utilizării motorului cu aer cald ca înlocuitor al motorului cu abur; acesta își avea sursa de energie în aerul cald, nu în aburul utilizat de motoarele mai vechi. Immanuel considera că noua varietate de motoare ar putea avea anumite aplicații militare. Nobel a menționat doar în câteva scrisori aspecte legate de întâlnirea cu Ericsson; aceasta, se pare, din cauză că era într-un anume fel suficient de invidios pe faptul că un alt suedez avea deja succes ca om de știință în America.

În orice caz, această experiență de studiu în străinătate i-a extins orizontul lui Nobel și l-a pregătit pentru a deveni un mare inventator. În același timp, Nobel a renunțat la ambițiile sale literare și s-a axat pe domeniul industriei.

▸ Alfred Nobel în jurul vârstei de 20 de ani, după ce s-a întors din experiența sa de studiu în străinătate și a reușit să devină un industriaș.

▴ Străzile din Paris în secolul al XIX-lea. Nobel și-a petrecut o mare parte din experiența sa de studiu din străinătate, în acest oraș.

▴ John Ericsson. La data la care Nobel l-a întâlnit, Ericsson era deja considerat în America, un genial inventator.

Compania Nobel şi Fiii

Alfred Nobel şi-a încheiat experienţa de studiu în străinătate după aproximativ doi ani. Ulterior, a devenit interesat de activitatea fabricilor familiei care erau asaltate de comenzi din partea armatei ruse. Ţarul Nicolae I promovase o politică privind expansiunea teritorială activă şi, în acest sens, era nevoie de comandarea unui arsenal militar de ultimă generaţie. Industriaşi, ca Immanuel Nobel, s-au grăbit să onoreze această comandă. Fabricile acestuia au continuat să se dezvolte. Astfel, în scurt timp, în fabricile lui Immanuel Nobel lucrau peste o mie de muncitori.

Immanuel spera ca, în cele din urmă, să conducă compania împreună cu talentatul său fiu. A achiziţionat toate acţiunile companiei deţinute de alte către alte persoane şi i-a schimbat numele în „Nobel şi Fiii". Managerii companiei au devenit Alfred şi fraţii săi. Dintre cei trei însă, Alfred, în special, a ajuns să joace rolul unui adevărat industriaş. Băieţelul bolnăvicios de odinioară se transformase într-un potenţial mare om de afaceri.

Prosperitatea companiei lui Nobel a fost impulsionată de izbucnirea Războiului Crimeei, în anul 1853. De această dată, armata ţaristă a înaintat comenzi masive companiei lui Nobel, inclusiv producţia în masă de tunuri cu tragere succesivă, precum şi primele nave cu propulsoare ataşate din flota rusească.

Minele create de Immanuel au fost utilizate în acest război cu un succes relativ. De altfel, ca inventator, Immanuel s-a bucurat de o notorietate mai mare, în comparaţie cu succesul minelor sale în timpul războiului. Alfred Nobel era însă nemulţumit de rolul pe care îl avea compania sa în complexul militar-industrial. Mai târziu, Alfred va deveni celebru ca inventator al dinamitei, care a fost intens utilizată în Războiul Franco-Prusac. S-a dovedit că marea invenţie aducea prejudicii cauzei păcii. Implicaţiile distructive ale invenţiilor sale începeau să atârne greu în conştiinţa tânărului Alfred.

În acelaşi timp, nimeni din familia Nobel nu avea vreun motiv să se gândească la faptul că de pe culmile prosperităţii în care se aflau vor fi zdruncinaţi de un incident tragic.

CLIPE PERSONALE

TÂNĂRUL CARE VOIA SĂ DEVINĂ SCRIITOR

În adolescenţă, Alfred Nobel visa să devină om de litere. Fiind mai tot timpul bolnăvicios, nu se putea juca împreună cu prietenii şi îşi petrecea cea mai mare parte a timpului citind sau scriind poezii. Ulterior însă, va arde aproape toate poemele pe care le-a scris în tinereţe. Abandonase visul de a deveni un scriitor de succes.

Şi asta din mai multe motive. Unul dintre acestea era faptul că, odată cu încheierea Războiului Crimeei, comenzile lansate către fabricile familiei Nobel au scăzut într-o aşa măsură, încât afacerea a ajuns în pericol de faliment. În acea perioadă, în Rusia, insolvenţii şi falimentarii erau trimişi la închisoare. Dacă Alfred nu s-ar fi implicat acerb în redresarea afacerii, compania ar fi ajuns în colaps. Astfel, nu a mai avut timp, pur şi simplu, de experimente literare. Un alt motiv pentru care a abandonat literatura a fost moartea fulgerătoare a unei prietene. La 17 ani, aflat în vizită la Paris, Alfred s-a îndrăgostit de o tânără suedeză care lucra într-o farmacie. La scurt timp, tânăra a murit de tuberculoză. Acest trist eveniment l-a tulburat într-atât, încât a renunţat la ceea ce îşi dorea cu adevărat şi s-a dedicat în întregime afacerilor familiei.

Cu toate acestea, nu se poate spune că Alfred a abandonat în întregime literatura. Mai târziu, având asigurat succesul în afaceri, Nobel a scris drama „Nemesis". Îşi împlinea, astfel, parţial, visul de a deveni scriitor.

Percy Bysshe Shelley, un poet romantic englez celebru, pe care Alfred Nobel îl admira.

Ilustraţie a minelor proiectate de însuşi Immanuel Nobel.

O imagine a facilităţilor pentru amplasarea de mine create de Immanuel Nobel în golful Finlandei. Minele au fost utilizate în timpul Războiului Crimeei.

Sankt Petersburg, vechea capitală a Rusiei ţariste, în care a locuit Nobel alături de familia sa. Podul de peste râul Neva a fost construit din ordinul lui Petru cel Mare şi reprezintă un simbol al dinastiei Romanovilor.

▲ O pictură din secolul al XIX-lea care înfățișează asediul Sevastopolului (1855) în timpul Războiului Crimeei. După ce a fost înfrântă zdrobitor în această bătălie, în anul următor, Rusia a fost obligată să semneze un tratat de pace la Paris.

Descoperirea nitroglicerinei

Cel de-al doilea faliment

COMPANIA FAMILIEI NOBEL a dezvoltat numeroase oportunități de afaceri în timpul Războiului Crimeei. Pe măsură ce războiul se prelungea, în anul 1855 era tot mai evident faptul că Rusia va fi învinsă. Țarul Nicolae I a încercat să inițieze negocieri de pace, dar a murit la scurt timp după aceea. De altfel, în anul 1856, războiul s-a încheiat.

Sfârșitul Războiului Crimeei a găsit compania Nobel întâmpinând situații extrem de dificile. Astfel, armata țaristă, cel mai mare client al companiei, a transmis notificarea că nu va mai efectua noi comenzi și, în plus, a întrerupt în mod unilateral plățile pentru produsele militare deja livrate de către companie. Immanuel a protestat, dar decizia țarului în Rusia acelei perioade era literă de lege. Veniturile provenite de la guvern au fost suspendate în totalitate, iar compania Nobel a intrat într-o perioadă extrem de dificilă.

Pentru a menține compania pe linia de plutire, Alfred a solicitat asistența a numeroși bancheri, dar negocierile cu aceștia au eșuat întotdeauna. Băncile nu aveau niciun interes să investească în fabricile producătoare de muniții, acum când războiul se încheiase. Epuizând toate opțiunile, în anul 1859, Immanuel nu a putut evita falimentul. Nu mai avea niciun motiv să rămână în Rusia, astfel încât s-a întors în orașul natal, Stockholm, împreună cu soția sa.

Immanuel avea însă mari speranțe pentru copiii săi, în special pentru Alfred. A plecat spre Stockolm, încredințând fiilor săi misiunea de a administra ultimele chestiuni legate de afacerea din Sankt Petersburg.

▲ Robert Nobel, fratele mai mare al lui Alfred. Poate și pentru că nu avea abilități de industriaș, asemenea fraților săi, cariera sa a însemnat un întreg lanț de eșecuri. Mai târziu, a cumpărat terenurile petroliere din apropierea orașului Baku, din Azerbaidjan.

▲ Ludwig Nobel, cel de-al doilea frate al lui Alfred. După falimentul companiei tatălui lor, Ludwig și frații săi au încercat să redreseze afacerea familiei. Se pare că Ludwig demonstra un deosebit simț al afacerilor. Va deveni un industriaș de succes.

Provocarea de a descoperi un nou exploziv

În perioada în care afacerea lui Immanuel se bucura încă de succes, Alfred era absorbit de cercetările de laborator efectuate în fabricile tatălui său. Într-o zi, tutorele lui Alfred, care devenise profesor la Universitatea din Sankt Petersburg, l-a vizitat la laborator împreună cu un alt profesor.

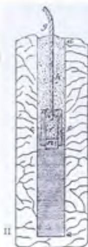
Cei doi l-au întrebat pe Alfred dacă este familiarizat cu utilizarea nitroglicerinei. Vizita acestora la compania Nobel avea scopul de a demonstra capacitatea și forța distructivă a acestui produs chimic. Alfred studiase chimia în străinătate, dar nu avea nicio experiență directă care să implice nitroglicerina. Cei doi au așezat o picătură din gelatina incoloră și transparentă pe o tablă de oțel și au detonat-o. Explozia rezultată a produs un sunet asurzitor în total contrast cu infima cantitate de substanță utilizată pentru a o produce. Alfred a rămas mut de uimire în fața acestui experiment.

Nitroglicerina a fost descoperită în anul 1846 de către chimistul italian Ascanio Sobrero. Acest compus sintetic se prezenta extrem de instabil și astfel, se impunea descoperirea unor noi modalități de control ale acestei substanțe cu un extraordinar potențial exploziv.

▲ Țarul Nicolae I, monarhul absolut care preconiza extinderea teritorială a posesiunilor rusești prin intermediul războiului. Moare în timpul Războiului Crimeei. După moartea sa, Rusia va fi constrânsă să-și diminueze eforturile de expansiune către sud.

▲ O ilustrație a detonatorului propus de Alfred Nobel. A reprezentat o invenție epocală, care va schimba cursul istoriei explozibililor.

▼ Nitroglicerina este utilizată și astăzi datorită teribilei sale puteri de distrugere.

Alfred presimțea că întâlnirea sa cu acest explozibil avea să îi marcheze viața.

La scurt timp după falimentul lui Immanuel, fiul cel mai mare al acestuia, Ludwig a fost însărcinat cu refacerea afacerii familiei. Frații săi, Alfred și Robert, aveau misiunea de a dezvolta noi explozibili. În acest sens, tatăl lor, Immanuel, le trimite o scrisoare prin care le propune fiilor săi să utilizeze nitroglicerina în dezvoltarea unui nou tip de exploziv. Întâmplător, Immanuel derula aceeași cercetare ca și fiii săi.

Nitroglicerina devine utilizabilă

Pentru a putea transforma nitroglicerina într-un material exploziv utilizabil trebuia depășit un obstacol major. Atâta timp cât nu exista o metodă de control al puterii explozive violente a nitroglicerinei și de manevrare în siguranță a substanței, materialul nu putea fi întrebuințat pe scară largă. Immanuel era de părere că prin combinarea nitroglicerinei cu pudra neagră se obține un explozibil mult mai ușor de utilizat. Inițial, Alfred a fost de acord cu tatăl său și a urmat aceeași direcție în cercetare, însă experimentele nu au avut rezultate notabile. Ulterior însă, Alfred are o nouă idee: va aprinde mai întâi pulberea neagră și se va folosi de acest lucru pentru a detona nitroglicerina.

Nobel concepuse deja un dispozitiv care să faciliteze procesul: un recipient care conținea nitroglicerină și în care a introdus pachete cu pudră neagră ce urmau să fie detonate printr-un fitil. Acest dispozitiv era prototipul dispozitivului ce va sta la baza viitorului „detonator".

Primele experimente cu acest dispozitiv născocit de Alfred Nobel au fost efectuate în apropierea casei tatălui său, pe un șantier de construcții din Suedia. Experimentul s-a bucurat de un succes izbitor: un bolovan de pe șantierul de construcții a fost transformat în praf și pulbere în urma exploziei. Alfred Nobel avea pe atunci 30 de ani; pe moment însă nici nu bănuia ce urmări va avea descoperirea care va marca istoria ulterioară a umanității. De fapt, Nobel deschidea drumul pentru formularea principiilor care au stat la baza dezvoltării explozibililor moderni.

DIN CULISE

ISTORIA PRAFULUI DE PUȘCĂ

Până la descoperirea nitroglicerinei, pentru obținerea prafului de pușcă se utiliza salpetrul (nitratul de potasiu), în proporție de 75%. Salpetrul era combinat cu sulf și cărbune pentru a crea „pulberea neagră". Salpetrul a fost descoperit în secolul III î.Hr. în China. Arderea acestuia și emisia mare de oxigen au făcut ca salpetrul să fie utilizat în balize. Nu se cunoaște cu exactitate momentul în care acest amestec a fost transformat în pulbere neagră. Se știe însă că fusese deja creat înainte de anul 1274, când a fost utilizat de armata mongolă în prima tentativă a acesteia de invadare a Japoniei. Între timp, pulberea neagră a fost folosită și în Europa, pentru prima dată în bătălia de la Crecy, la începutul Războiului de 100 de ani, dintre Anglia și Franța.

Ulterior, pulberea neagră va fi utilizată, în special, drept combustibil pentru ghiulele, gloanțe de pușcă și alte proiectile. Acest material exploziv a schimbat total înfățișarea războiului, găsindu-și întrebuințare și în industria extractivă. De asemenea, în secolul al XIV-lea, în Florența (Italia) au fost perfecționate focurile de artificii, utilizate în scopuri estetice pentru delectarea publică , răspândindu-se apoi cu repeziciune în întreaga lume. Există chiar o dovadă istorică din anul 1589, a primului spectacol public cu focuri de artificii în Japonia șogunului Massamune.

Depășirea obstacolelor

▾ O ilustrație care înfățișează barja pe care Nobel a construit o fabrică după incidentul în care propria sa unitate de producție a fost distrusă de o explozie. Acest incident a marcat debutul lui Nobel ca un industriaș performant.

Nitroglicerina intră în acțiune

ÎNCERCAREA LUI NOBEL de a detona nitroglicerina în condiții propice de siguranță a fost un succes. A început să caute aplicații industriale pentru noul explozibil devenit utilizabil. A solicitat și un brevet pentru noua sa invenție. Pentru a-și face cunoscută descoperirea, zile întregi făcea demonstrații publice și prezentări, explicând modul în care aceasta funcționează. Din ce în ce mai mulți oameni deveneau interesați de dispozitivul său inovator.

Despre experimentul său extraordinar s-a scris în ziare și reviste de specialitate. În scurt timp era asaltat de solicitări din lumea întreagă pentru a derula experimente, pentru a se angaja în cercetări sau pentru a susține prelegeri.

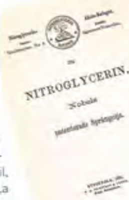
O tragedie bruscă și neașteptată îl dezechilibrează: la data de 3 septembrie 1864, una dintre fabricile sale din Suedia este zguduită de o explozie atât de intensă, încât a transformat întreaga construcție într-o grămadă de cărămizi și moloz. Emil, fratele său mai mic, a fost una dintre victime. La scurt timp, poliția a emis restricții în ceea ce privește utilizarea explozibililor în procesele de producție din fabricile situate în zonele de locuit. În urma incidentului din 1864, oamenii au devenit ostili față de familia Nobel. Poate și din cauza tensiunii psihice pe care a acumulat-o în această perioadă, Immanuel a suferit o hemoragie cerebrală.

Totuși, Alfred Nobel nu avea nicio intenție de a renunța la experimentele sale cu explozibili. Spunea că știința și pericolul merg mână în mână și atunci când înfrunți pericolul, poți contribui la dezvoltarea cunoștințelor științifice ale umanității.

Nobel și-a luat inima în dinți și a mers înainte. Deși fusese amendat de societate și, în același timp, îndoliat de pierderea fratelui său, el nu va renunța.

Lucrurile au luat o întorsătură pozitivă după o lună de la dezastrul provocat de explozia de la fabrică. Căile Ferate Suedeze au hotărât să adapteze explozibilii creați de Alfred Nobel nevoilor proprii. O astfel de cerere masivă era însă problematică pentru Nobel. Fabricile sale, la care se adăugau alte instalații de producție, erau insuficiente pentru a putea face față marii cereri din partea Căilor Ferate Suedeze. În plus, legea îi interzicea să își reconstruiască fabrica după incidentul petrecut cu o lună înainte. Nici nu deținea, însă, fonduri suficiente cu care să achiziționeze teren pe care să construiască fabrici noi.

Ingenios, Nobel va reuși să treacă, în cele din urmă, peste această perioadă dificilă. A construit o fabrică temporară pe o barjă de pe un lac din apropierea orașului Stockholm. Descoperirea barjei și ideea că aceasta ar putea fi transformată într-o fabrică provizorie au adus o îmbunătățire considerabilă a veniturilor inventatorului. Nobel a demonstrat că, în numai o lună de zile, poate să rezolve o situație care părea fără ieșire cu câtva timp în urmă.

NITROGLYCERIN.

▴ Brevetul lui Nobel de invenție a nitroglicerinei detonante. Această invenție s-a bucurat de un real succes: combinată cu un detonator, nitroglicerina crea o putere explozivă fără precedent.

O ilustrație a fabricii lui Nobel după ce a fost distrusă în explozie. Anvergura incidentului se poate deduce din faptul că fabrica a fost, pur și simplu, făcută una cu pământul.

▾ Fratele lui Nobel, Emil, care a murit în explozia din fabrica sa. Alfred Nobel a fost rănit, de asemenea, în acest incident, dar i-a displăcut întotdeauna să vorbească despre acest lucru.

Tragedia continuă

După ce a reușit să treacă prin incidentul exploziei de la fabrica sa, Nobel a avut parte din nou de o perioadă de liniște și prosperitate. Johann Wilhelm Smitt, un capitalist suedez care locuia în America de Sud, s-a oferit să îi asigure lui Nobel asistență financiară. Nobel a acceptat și, în anul 1864, a apărut pe piață prima companie de producție a nitroglicerinei. În cele din urmă, nitroglicerina putea fi utilizată la scară industrială.

Comenzile veneau din toată lumea, datorită popularității crescute de care se bucura noul explozibil. Nobel a considerat necesar să obțină brevete și în alte țări, ceea ce a și făcut în Norvegia, Anglia, Finlanda, dar și în alte state; astfel, influența afacerii sale se va face simțită în întreaga lume. Numele său devenise cunoscut pe întreg mapamondul.

Cu toate acestea, perioada de liniște nu va fi constantă. Nobel nu va putea uita incidentul prin care și-a pierdut fratele, deoarece astfel de explozii cauzate de invențiile sale aveau loc peste tot în lume. Primul dintre acestea, soldat cu moartea unor muncitori, s-a petrecut în cadrul unui proiect de dezvoltare a căilor ferate siberiene. Mai apoi, în Australia a explodat un depozit, iar în largul coastei panameze, explozia de la bordul unei nave a cauzat moartea a 74 de persoane. Cauza acestor incidente a constituit-o, fără doar și poate, utilizarea necorespunzătoare a nitroglicerinei; din nou, Nobel era ținta criticilor dure din partea opiniei publice.

Provocarea dinamitei

Pentru a schimba această nefastă stare de lucruri, Nobel a considerat necesară implementarea unor modificări radicale în metodele de utilizare a nitroglicerinei, dar încropirea unor soluții temporare și superficiale nu va rezolva problema cu care se confrunta. Spiritul său de inventator impunea descoperirea unui nou explozibil, mai sigur. Singura modalitate pentru a realiza acest lucru va fi sinteza nitroglicerinei cu o altă substanță. În plus, noua descoperire nu trebuia să compromită în niciun fel capacitatea distructivă a nitroglicerinei.

Planul era stabilit. Nobel a experimentat fără încetare. În cele din urmă, după ce a încercat o multitudine de substanțe, a descoperit diatomitul. Solul diatomaceu se găsea pe fundul lacurilor, sub forma unor roci sedimentare silicioase, formate în cea mai mare parte din resturile cochiliilor de diatomee. O parte de diatomit poate absorbi un volum de nitroglicerină de trei ori mai mare decât volumul propriu. După numeroase experimente, Nobel a descoperit, în cele din urmă, o metodă pentru a utiliza diatomitul împreună cu nitroglicerina. După ce a reușit să detoneze acest amestec, a fost, în sfârșit, mulțumit de rezultat. Potențialul exploziv al noii substanței era de cinci ori mai mare decât cel al nitroglicerinei clasice. Era momentul nașterii unui nou tip de explozibil. Nobel și-a denumit invenția „dinamită", un cuvânt derivat din cuvântul grecesc care înseamnă „putere".

CĂLĂTORII ÎN TIMP

EXPERIMENT ȘI EROARE: DESCOPERIREA DINAMITEI

Nobel a înregistrat primul său succes cu detonarea nitroglicerinei în anul 1860. Cu toate acestea, se pierdea însă din vedere faptul că era o substanță extrem de periculoasă și dificil de manevrat. Doi ani mai târziu, lui Nobel i-a venit ideea de a combina nitroglicerina cu pulberea neagră și de a o detona cu un fitil, tocmai pentru a face întregul proces mai sigur; experimentul a avut loc în Canalul Sankt Petersburg. Deși amestecul era mai puternic decât pulberea neagră, era mult mai slab decât nitroglicerina pură. Nobel va veni cu o concepție complet nouă. Acesta va detona nitroglicerina pură cu pulberea neagră aflată în capsule, scufundând compusul sub apă.

Totuși, noul dispozitiv creat prezenta două probleme. Mai întâi, dacă pulberea neagră și nitroglicerina erau separate, aceasta din urmă devenea extrem de instabilă. În al doilea rând, puterea distructivă a acesteia era mai redusă decât cea a nitroglicerinei pure. Pulberea neagră era insuficientă pentru a putea genera unda de detonare necesară cantităților mari de nitroglicerină.

Pentru a soluționa aceste probleme, Nobel a inventat un detonator care utiliza cartușe umplute cu o altă substanță care înlocuia pulberea neagră, experiment care s-a bucurat de succes. A încercat apoi să utilizeze diferite substanțe ca recipiente de absorbție a nitroglicerinei, inclusiv cărămidă, ciment și cărbune. Cea mai bună variantă pe care a putut-o descoperi a fost însă cea cu diatomit. Trecuseră cinci ani de la primul său experiment exploziv cu nitroglicerină.

1860	Primul experiment reușit cu nitroglicerină al lui Nobel
1862	Nobel propune un amestec de nitroglicerină și pulbere neagră pentru a obține o substanță mai stabilă. Reușește să detoneze această combinație sub apă.
1863	Nobel reușește să detoneze separat pulbere neagră și nitroglicerină. De asemenea, dezvoltă prototipul detonatoarelor implementate ulterior.
1864	Nobel înaintează prima cerere de brevetare pentru nitroglicerina detonantă, o combinație de nitroglicerină și substanțe de absorbție. În același an, fratele său Emil moare într-o explozie din propria sa fabrică.
1865	Nobel inventează cartușele detonatoare. Acestea contribuie la o adevărată revoluție în industria explozibililor.
1866	Nobel reușește absorbția nitroglicerinei în diatomit pe care apoi îl împachetează în suluri de hârtie. Invenția dinamitei fusese desăvârșită.

◄ Exploziile cu dinamită în timpul construcției Canalului Panama. Și astăzi dinamita este utilizată, în același mod ca acum 130 de ani, lucru care atestă, o dată în plus, genialitatea invenției lui Nobel.

O instalație pentru producția nitroglicerinei, construită de Nobel în afara orașului Hamburg, în Germania, în anul 1865.

Glorie și singurătate

Nobel devine milionar

În scurt timp, Nobel obține brevete pentru dinamită în Germania, Anglia, Suedia și în America de Nord. După construirea noilor fabrici, primește tot mai multe comenzi pentru produsele sale explozive. Noi canale, tunele, străzi – în locurile în care nu se puteau construi până atunci, și alte noi proiecte de anvergură, au fost posibile datorită dinamitei.

Lucrurile vor merge chiar mai departe decât își imaginase Nobel vreodată. În anul 1870 a izbucnit Războiul Franco-Prusac. În timpul războiului, armata prusacă a utilizat dinamita în bombe care, la rândul lor, constituiau principala strategie de atac asupra francezilor. Nu există nicio mărturie care să ateste că Nobel s-ar fi gândit în mod special la această utilizare a dinamitei. Însă faptul că invenția sa va fi folosită pentru arme de distrugere în masă va avea un impact semnificativ asupra vieții sale.

Ani de zile s-a concentrat pe descoperirea de modalități care să permită dinamitei să fie utilizată în aplicații industriale. Nobel plănuia ca utilizarea dinamitei să devină un fenomen global, dar acest plan necesita o organizare de proporții. A înființat companii, fabrici și magazine pentru producerea și comercializarea produselor sale în lumea întreagă. În cazul în care această acțiune ar fi fost încununată de succes, ar fi beneficiat probabil, de profituri nelimitate. Prima țară în care a dat lovitura a fost Franța. Talentul lui Nobel, nu numai ca inventator, dar și ca industriaș, începuse să înflorească.

Nobel inițiază negocieri cu o companie de oțeluri din Franța, deținută de Paul Barbe. Barbe va deveni personajul pe care Nobel se va baza mai mult decât pe oricine altcineva în afacerile sale. Acesta a recunoscut valoarea explozibililor pe care Nobel îi descoperise și l-a încurajat pe tatăl său să intre în afaceri cu compania acestuia. Întâlnirea celor doi protagoniști a fost un eveniment foarte norocos, mai ales că avea loc în timpul campaniei susținute a lui Nobel de a deveni un industriaș recunoscut internațional. Personalitățile celor doi erau diametral opuse, dar îndeajuns de neobișnuite pentru a se atrage reciproc. Nobel își descoperise cel mai bun partener de afaceri.

Cei doi au făcut călătorii în America și Europa; până în anul 1871 au înființat zece companii și fabrici în nouă țări diferite. Acestea s-au bucurat de un succes care a depășit imaginația fondatorilor lor. Ca acționar principal al corporației, Alfred Nobel avea partea leului din profiturile exorbitante înregistrate.

Nobel a utilizat capitalul acumulat prin producția de dinamită pentru a crea o nouă companie în Rusia, pe care o va administra împreună cu frații săi, Robert și Ludwig. Nobel era acum implicat în industria petrolieră.

Milionarul singuratic

Deși inventarea dinamitei l-a făcut celebru și prosper, în mod paradoxal, Nobel a continuat să trăiască

▲ Bazine petrolifere controlate de Nobel în Baku. Tehnologiile superioare de extracție și de rafinare dezvoltate de către fratele său Ludwig, i-au permis lui Alfred Nobel să producă petrol de înaltă calitate și să se bucure de reușită în industria petrolieră.

▲ O explozie de dinamită prezentată de ilustrația unei reviste din secolul al XIX-lea. Dinamita a creat un nou avânt în industria construcțiilor.

▼ O pictură din secolul al XIX-lea, înfățișând Războiul Franco-Prusac. Era primul război în care a fost utilizată invenția lui Nobel, dinamita

◄ Bertha Kinsky (viitoarea contesă Bertha von Suttner), secretara lui Alfred Nobel. Făcea parte dintr-o familie nobilă austriacă și se spune că era singura femeie cu care Nobel s-ar fi gândit să se căsătorească.

foarte retras și singuratic, în ciuda înaltului său statut social. În anul 1872, a murit tatăl lui Nobel, Immanuel. După moartea fiului său Emil, Immanuel a locuit împreună cu soția sa în Suedia. Suferise o hemoragie cerebrală cu câțiva ani înainte, dar se pare că nu și-a pierdut nicio clipă interesul de a dezvolta noi invenții. După moartea tatălui său, Nobel a cumpărat o reședință luxoasă în Paris, în apropierea Arcului de Triumf. Nobel visase la o viață liniștită într-un orășel cochet. Deși avea o viață socială foarte activă pe scena pariziană, în plan personal nu era deloc împlinit.

▼ Reședința lui Nobel din Paris. Nobel era activ pe scena socială pariziană și organiza des petreceri în această casă.

În 1876, Nobel va întâlni două femei care îi vor schimba complet viața. Una dintre acestea era Bertha Kinsky care a răspuns unui anunț al lui Nobel de angajare a unei secretare. Mai târziu va deveni celebră în calitate de soție a contelui von Suttner, dar când l-a întâlnit pe Nobel pentru prima dată era singură și avea 33 de ani. Nobel avea 43 de ani și era într-o formă excelentă. Bertha era o femeie bine proporționată, cu studii în literatură, muzică și istorie; părea a fi femeia ideală pentru Nobel. La rândul său, și Bertha avea o impresie foarte bună despre introvertitul și politicosul Nobel. Totuși, la acea dată era deja logodită cu Arthur von Suttner. Bertha simțea că, lucrând pentru Nobel, sentimentele sale față de el vor deveni mult mai puternice; astfel, a renunțat la slujbă, în perioada în care Nobel se afla într-o călătorie de afaceri. Lucrase numai câteva săptămâni ca secretară a lui Nobel.

Nobel rămânea din nou singur. La scurt timp însă va întâlni o tânără femeie care lucra într-un magazin de flori, Sophie Hess. Era începutul unei relații care va dura 18 ani.

Versiune diferită

DRAGOSTEA LUI NOBEL, SOPHIE

În vara anului 1876, Alfred Nobel întâlnește în Viena o femeie de 20 de ani. Numele ei este Sophie Hess și lucrează într-un magazin de flori în care Nobel a intrat întâmplător. La acea vreme, Nobel avea 43 de ani. În ciuda diferenței de vârstă dintre cei doi, relația lor va dura 18 ani.

Probabil că acest episod reflectă imaginea unui ridicol personaj bogat prins în mreje de o tânără femeie seducătoare. Între anii 1878 și 1895, Nobel a trimis 218 scrisori către Sophie, în timp ce se afla în diferite călătorii prin lume. Erau scrisori de dragoste, dar întotdeauna o sfătuia pe Sophie, prin intermediul acestora, să își găsească împlinirea personală prin educație. Cu toate acestea, Sophie era prea puțin interesată de auto-perfecționare. Tot ceea ce o interesa erau, de fapt, banii, iar Nobel îi putea satisface pe deplin această dorință.

Fratele lui Nobel, Ludwig nu o privea cu prea multă încredere. Simțea că Sophie intenționa să îl facă pe Nobel să o ia de soție pentru ca aceasta să pună mâna pe impresionanta lui avere. Totuși, pe Nobel nu l-a interesat niciodată căsătoria. Relația dintre cei doi se va încheia brusc printr-o scrisoare, în anul 1891, cu cinci ani înaintea morții lui Nobel. Sophie a primit din partea lui Nobel o sumă considerabilă de bani și s-a căsătorit în 1895. Cu toate acestea, nu se știe dacă Nobel încetase cu adevărat să o iubească pe Sophie.

După moartea lui Nobel, Sophie a scos la vânzare cele 218 scrisori pe care le-a primit de la acesta. Pentru a evita orice scandal, executorii averii lui Nobel au fost nevoiți să cumpere scrisorile de la Sophie pentru o sumă însemnată de bani. Astfel, suspiciunile lui Ludwig Nobel se dovediseră a fi întemeiate.

Ultimii ani de suferință

Explozibili fără fum

ÎN ANUL 1886, Nobel și-a reorganizat uriașele holdinguri de afaceri într-o nouă entitate, denumită „Grupul Alfred Nobel", un trust având sediile principale în Paris și Londra. În cele din urmă, Nobel se va ocupa mai puțin de acesta și își va petrece timpul încercând să dezvolte un explozibil care nu genera fum. Fumul cauza probleme artileriștilor, deoarece indica forțelor inamice poziția artileriei de fiecare dată când se executau trageri. Din acest motiv, în acea perioadă, chimiști din întreaga lume încercau să dezvolte un exploziv care să nu genereze fum.

Nobel a petrecut zile întregi în laborator, combinând nitroglicerina și nitroceluloza cu diferite substanțe și comparând rezultatele. Un an mai târziu, Nobel descoperea un nou material exploziv. L-a denumit „balistită" și la scurt timp acesta se afla în vizorul întregii lumi. Mulți militari prevedeau că acest material va schimba fața războiului.

O imagine a armelor care sunt descărcate utilizând material exploziv „fără fum".

Expulzare din Franța

La scurt timp după ce a inventat balistita, industriașul Nobel va intra din nou în încurcătură. Într-o dimineață deschide un cotidian franțuzesc care titra cu litere mari: „Alfred Nobel - suspectat de spionaj!".

Articolul afirma faptul că Nobel ar fi furat cele mai importante secrete pentru rețeta materialului exploziv fără fum de la o companie franceză, producătoare în domeniu.

La acea vreme, în Franța exista deja un material exploziv care se apropia de modelul celui fără fum. Inventatorul acestuia era un om cu abilități politice și care se folosise de legăturile politice pentru a deține control monopolist asupra piețelor. De asemenea, a încercat să se folosească de poziția sa politică tactică, pentru a verifica evoluția acțiunilor lui Alfred Nobel în Franța. Prin încheierea de acorduri de vânzare și cumpărare cu autoritățile italiene, Nobel și-a atras și antipatia guvernului francez. Astfel, acesta a început să critice activitatea lui Nobel, iar zvonurile privind posibila activitate de spionaj a inventatorului au apărut în ziarele franceze ca o completare a eforturilor guvernului francez în acest sens.

Situația lui Nobel se înrăutățea tot mai mult. Nu numai că producția de balistită a fost interzisă în Paris, dar a intrat și în vizorul poliției. Nu se pot cuantifica beneficiile pe care Nobel le-a adus Franței prin activitatea sa. Totuși, după conflictele sale cu guvernul și presa, nimeni nu s-a oferit să-l ajute de-a lungul acestei perioade de criză, nici măcar cei care erau conștienți de contribuțiile lui Nobel. În anul 1890, Nobel a fost nevoit să părăsească Franța, complet dezamăgit.

O fabrică de dinamită în Italia anului 1890.

Ca urmare a persecuției exercitate asupra sa de către guvernul francez, Nobel a fost nevoit să renunțe la viața sa din Franța.

Un laborator construit de Nobel la periferia Parisului. Acesta este locul în care a descoperit noul material exploziv, balistita.

Omul-cheie

SITUAȚIA DEPLORABILĂ A LUI PAUL BARBE

Paul François Barbe a fost un important partener de afaceri al lui Alfred Nobel. Parteneriatul acestora a durat din anul 1867 și până în ziua în care Barbe s-a sinucis, în anul 1890. Ca industriaș, Barbe era diametral opus lui Nobel. Acesta din urmă era cinstit față de angajați și întotdeauna lua în considerare ce este mai bine pentru aceștia, în timp ce Barbe urmărea numai să profite de pe urma oricui, în orice circumstanță. Într-o scrisoare adresată fratelui său Robert, Nobel spunea că Barbe este un excelent industriaș, finanțator și coordonator, dar că nu puteai avea încredere în el, iar acesta este cel mai slab punct al său.

Pe măsură ce obținea succes după succes în afaceri, Barbe nu mai cunoștea opreliști. Vindea și cumpăra fără să îl mai anunțe pe partenerul său, Nobel și se implicase chiar și în comerțul ilegal. Nobel nu era deloc mulțumit de aceste practici ale partenerului său și a început să se distanțeze de acesta. Barbe, în schimb, ignora sfaturile prietenului său și continua să își satisfacă ambițiile; în cele din urmă, în anul 1887, a devenit ministru al agriculturii în Franța.

În 1889, Barbe este nevoit să facă față unei căderi bruște. Se descoperise că fusese implicat în scandalul de corupție legat de Canalul Panama, iar activitățile sale comerciale ilegale fuseseră făcute publice. Încolțit, Barbe a considerat că nu mai are nicio soluție decât aceea de a-și lua viața. El va deveni exemplul ideal pentru Nobel și pentru alții în ceea ce privește modalitățile în care nu trebuie să acționezi ca om de afaceri.

Scandalul legat de Canalul Panama

Cu un an înainte ca Nobel să fie forțat să părăsească Parisul, a izbucnit un scandal legat de proiectul de construcție a Canalului Panama. Prima pagină a cotidianului „New York Times" anunța că obiectivele acestui proiect nu au fost îndeplinite.

În conflict erau implicați administratorii companiei franceze de producție a dinamitei, care se angajaseră în speculații ilegale privind proiectul de dezvoltare a canalului. Unul dintre acești speculanți, prinși în mijlocul scandalului, era prietenul lui Nobel, Paul Barbe. La acea vreme, Barbe devenise ministrul francez al agriculturii și se descoperise că fusese implicat în primirea de foloase necuvenite și alte forme de corupție. Nobel nu era informat deloc cu privire la implicarea vechiului său prieten în astfel de activități ilicite. În luna august, la un an după izbucnirea scandalului, Barbe se sinucide.

▲ Partenerul de afaceri al lui Alfred Nobel, Paul Barbe.

Nobel s-a grăbit să salveze situația. A auditat toate companiile care făceau parte din imperiul său comercial și a derulat un adevărat proces de epurare și de înlocuire a personalului de conducere. În urma acestor eforturi, lucrurile păreau că intră pe o linie normală. Cu toate acestea, înainte de a-și putea lua un moment de respiro, alte vești proaste aveau să-l copleșească. Fusese informat de faptul că prietenul său Frederick Abel și profesorul de fizică James Dewar au primit un brevet pentru un exploziv fără fum în Anglia. Acest lucru se întâmpla în anul 1890, la un an după ce izbucnise scandalul la Canalul Panama.

▲ Sir Frederick Abel, chimistul renumit pentru descoperirea nitrocelulozei.

Invenția lui Nobel, balistita, fusese deja brevetată în Anglia. Cu alte cuvinte, asemenea lui Dewar și Abel, primise dreptul asupra unui anumit tip de exploziv fără fum în Anglia. Era în mod clar o încălcare a drepturilor de proprietate intelectuală și un act de trădare. A încercat să ajungă la o înțelegere pe cale amiabilă, dar managementul companiei sale a insistat ca această problemă să fie deferită justiției. Cazul va fi purtat prin tribunale timp de trei ani, iar compania lui Nobel va pierde în cele din urmă în fața lui Abel și a lui Dewar. Plângerile lui Nobel găseau uși închise, iar Abel și Dewar erau liberi să dispună de invenție după propria lor voință.

Pornind de la acest incident, Nobel a început treptat să devină tot mai suspicios cu privire la lumea politică și economică. Care mai era sensul extinderii intereselor sale de afaceri? Nobel va continua să caute răspunsul la această întrebare până în ultimele clipe ale vieții sale.

Canalul Panama a fost deschis în anul 1914, la 24 de ani după scandalul de corupție în care Nobel fusese implicat. Acest canal leagă oceanele Atlantic și Pacific.

Dorința de pace

Perioada petrecută la San Remo

ÎN ANUL 1891, Nobel a cumpărat o proprietate în San Remo, în Italia, unde a construit un laborator. În zilele senine, valurile spumoase ale Mării Mediterane îi linișteau sufletul, iar vântul răcoritor din sud îi alinau inima afectată. Mai avea încă destule probleme de rezolvat, precum procesul intentat în Anglia, dar simțea că este, în sfârșit, capabil să se reîntoarcă la activitatea de cercetare și de investigare pentru care era cel mai bine pregătit.

Cu cinci ani înainte de a se muta în San Remo, în anul 1886, o reîntâlnește pe Bertha Kinsky. Aceasta era acum căsătorită cu contele Arthur von Suttner, noul său nume fiind contesa Bertha von Suttner. Bertha devenise, de asemenea, faimoasă pentru romanul său „Jos armele!", fiind prima femeie celebră militantă pentru pace.

Această reîntâlnire le-a permis celor doi să poarte conversații privind problematica păcii în lume. Nobel contribuise generos la această cauză și participa pe ascuns la conferințe internaționale pentru pace. Mărturisea în scrisorile sale faptul că mișcările militanților pentru pace l-au făcut să renunțe la interesele sale personale egoiste. Cu toate acestea, nu putea renunța la îndoielile pe care le avea cu privire la cei care solicitau ca țările lumii să renunțe la arme. Aceasta pentru că Nobel știa că până și cel mai impresionant discurs susținut în numele păcii poate fi eclipsat de pocnetul unui foc de armă. Mai mult decât atât, toți asociații săi erau afaceriști și oameni politici feroce, fără scrupule sau sentimente.

Deși împlinise vârsta de 60 de ani, în anul 1890, Nobel nu renunță deloc la preocupările sale din domeniul cercetării. În această perioadă va angaja un tânăr în vârstă de 23 de ani pentru a-l asista în aceste cercetări. Acesta va deveni mai târziu executorul testamentar al averii lui Nobel. Numele său era Ragnar Sohlman. Nobel avea o simpatie deosebită față de acest tânăr. În laboratorul din San Remo, cei doi au creat altceva decât arme, și anume, lacuri și vopseluri, folosind ca bază nitroceluloza. Au descoperit cauciucul sintetic, pielea sintetică, precum și sisteme de conducte pentru transportul petrolului. În acest moment, interesele lui Nobel depășiseră aria chimiei, intrând în domenii precum biologia și fizica. Începuse totuși să se plângă de starea nu prea bună a sănătății sale.

▲ Casa lui Nobel din San Remo pe care a botezat-o „Vila Nobel".

▲ Laboratorul lui Nobel de pe proprietatea sa din San Remo. Aici a pus bazele mai multor invenții noi, împreună cu asistentul său, Ragnar Sohlman.

▼ Nobel a ales orașul San Remo ca loc de reședință, după ce a fost expulzat din Franța. San Remo este un mic orășel situat pe coasta Italiei în nordul Mării Mediterane.

Vise împlinite

În anul 1894, Nobel şi-a mutat centrul de cercetare din orăşelul San Remo pe tărâmurile natale din Suedia. După atâtea peregrinari prin lume, devenise nostalgic faţă de locurile în care s-a născut. Traiul de acasă, din Suedia, s-a dovedit a fi confortabil pentru Nobel, ajuns acum la vârsta de 61 de ani. Încă de când împlinise 9 ani, Nobel considera că se va simţi acasă în oricare loc din lume care îl va ajuta să progreseze în muncă, dar, după ce s-a întors în Suedia s-a putut bucura de o atmosferă relaxantă pe care, probabil, nu o putea găsi în altă ţară.

Nobel înfiinţase aproximativ o sută de fabrici în douăzeci de ţări, fabrici care au produs 66.500 de tone de dinamită. Această sumă era de 6.045 de ori mai mare decât valoarea rezultată în primul său an în afacerea cu dinamită, adică aproximativ o producţie de unsprezece tone. Din punctul de vedere al afacerilor, Nobel nu avea absolut niciun motiv de îngrijorare.

În anul 1895, sănătatea sa devine din ce în ce mai şubredă. Medicul său îl diagnostichează cu angină pectorală. Cu toate acestea, Nobel ignoră starea sa de sănătate şi se dedică tot mai mult scrierii de piese de teatru. Rezultatul acestor eforturi este „Nemesis", tragedia care are ca punct de pornire lucrările poetului Shelley, unul din scriitorii săi preferaţi.

La data de 7 decembrie 1896, Nobel se prăbuşeşte în urma unei comoţii cerebrale. Trei zile mai târziu îşi dă ultima suflare, în jurul orei 2:00, după-amiaza. Avea 63 de ani la data decesului. În ultimele clipe a fost înconjurat doar de membrii familiei şi de câţiva prieteni.

Prietenul lui Nobel din vremurile de glorie, Ragnar Sohlman şi Rudolf Lilljequist, administrator al uneia dintre companiile sale, au fost numiţi executorii testamentari ai lui Nobel. Ei sunt personajele care au înfiinţat Premiul Nobel ce se va decerna celor care au militat pentru cauza păcii, cauză căreia Nobel i-a dedicat aproape întreaga sa viaţă.

▲ Sicriul lui Nobel. A fost înmormântat în Suedia.

▲ Ultima fotografie a lui Nobel, din anul 1895. Fotografiile cu Nobel sunt foarte rare, ceea ce face ca aceasta, datând din anii săi de glorie, să fie extrem de valoroasă.

► Muzeul Nobel. Este localizat în aceeaşi clădire cu Academia Suedeză şi Biblioteca Nobel.

Biblioteca de amintiri

MUZEUL NOBEL

În anul 2001, la un secol de la decernarea primului Premiu Nobel, o clădire a bursei din centrul vechi Gamla din Stockholm a fost transformată într-un muzeu dedicat memoriei lui Alfred Nobel.

Interiorul acestuia este împărţit în trei secţiuni spaţioase. Prima dintre acestea prezintă laureaţii premiului Nobel şi realizările lor. Sunt astfel enumeraţi peste 700 de laureaţi ai Premiului Nobel. Realizările lor pot fi cercetate printr-un sistem computerizat, prin filme, expoziţii şi alte astfel de mijloace. Expunerile sunt împărţite în decade, iar cu ajutorul articolelor decupate din ziare, precum şi al altor obiecte specifice vremii, vizitatorul se poate transpune în atmosfera acelei epoci.

Următoarea secţiune prezintă procesul de selecţie pentru decernarea Premiului Nobel. Când auzi expresia „Premiul Nobel" gândul te poartă spre imaginea unei ceremonii grandioase, organizate în săli imense de concerte, dar acesta reprezintă doar un pas din procesul de decernare a premiilor. Prin intermediul expoziţiilor care prezintă interviuri cu membrii comitetului de selecţie, precum şi exemple ale locaţiilor în care se desfăşoară procesul de selecţie, vizitatorul îşi poate forma o părere generală cu privire la procesul de selectare, care este unul complicat şi de durată. De asemenea, în Muzeul Nobel sunt expuse şi copii ale medaliilor primite de laureaţii Premiului Nobel, precum şi o expoziţie unică ce reproduce banchetul organizat după ceremonia de decernare.

Ultima secţiune îi este dedicată lui Alfred Nobel. Aceasta cuprinde fotografii, instrumente folosite de acesta, biblioteca şi portretele sale. Prin intermediul expoziţiei, pot fi descoperite aspecte diferite ale personalităţii lui Nobel: industriaşul, idealistul, inventatorul sau cosmopolitul.

Suferințele inventatorului care a creat Premiul Nobel

A trecut mai mult de un secol de când a fost organizată prima ceremonie de decernare a Premiului Nobel, la 10 decembrie 1901. Cu toate acestea, punctele luminoase şi cele întunecate ale complicatei vieţi ale lui Nobel pot fi analizate în spectrul mai extins al creării acestui premiu. Ce anume l-a determinat pe Nobel, industriaş şi om de ştiinţă deopotrivă, să creeze această distincţie?

„Negustorul morții"

ODATĂ CU INVENȚIA ȘI FABRICAREA DINAMITEI, Nobel a devenit cunoscut lumii sub numele de „Negustor al morții". Acest renume de fabricant al armelor de distrugere în masă a întunecat viața lui Nobel. Personal, marele inventator considera că dinamita trebuie utilizată în scopuri pacifiste, dar existau câteva voci care îl acuzau că a înlesnit activitatea teroristă și alte activități de acest gen. Țarul Alexandru al II-lea al Rusiei își va pierde viața într-un atentat terorist cu dinamită în Sankt Petersburg în anul 1881. În cele din urmă, se părea că invențiile lui Nobel vor deveni mult mai utilizate ca arme de distrugere în masă și de teroare decât în scopuri pacifiste. Nobel a câștigat sume fabuloase de bani din vânzarea dinamitei și acest fapt i-a atras eticheta de „Negustor al morții".

În anul 1888, un accident tragic avea să îi zguduie viața. Fratele său, Ludwig moare; un ziar francez îl confundă pe Ludwig cu Alfred Nobel, titrând într-un necrolog: „A murit negustorul morții, Alfred Nobel". Cu toate că articolul s-a bazat pe o confuzie, Nobel a resimțit fondul critic din acel material de presă într-un mod personal, care l-a afectat. Din acel moment, Nobel și-a dedicat viața cauzei păcii prin orice mijloace a reușit să întreprindă. Și-a rescris testamentul, incluzând dorința de fondare a Premiului pentru Pace. În concluzie, mulți consideră că acest episod în care a fost implicat ziarul francez a reprezentat catalizatorul care a dus la crearea Premiului Nobel.

◄ Țarul Alexandru al II-lea a fost asasinat într-un atentat cu o bombă confecționată din dinamită.

Neobosit militant pentru pace

Pentru se elibera de sub povara carierei sale de industriaș, în ultimii ani ai vieții sale, Nobel s-a implicat în mișcările care militau pentru pace.

Cu toate acestea, ideile sale privind pacea erau oarecum diferite de cele ale militanților vremii. Nobel a participat la cel de-al patrulea Congres Internațional pentru Pace, organizat la Berna, Elveția, în anul 1892, unde a făcut câteva comentarii lipsite de tact politic. Nobel spunea că este nevoie

O imagine din secolul al XIX-lea a Războiului Franco-Prusac, un conflict în care s-a utilizat dinamita ca materie primă pentru producția de bombe.

Este nevoie de un plan realist. Numai dorința puternică de a înfăptui pacea nu este suficientă pentru a atinge acest obiectiv.

de un plan realist și că numai dorința puternică de a înfăptui pacea nu este suficientă pentru a atinge acest obiectiv. Nici marile partide sau discursurile lungi nu vor putea aduce pacea. Se impunea ca toate autoritățile guvernamentale ale națiunilor lumii să elaboreze un plan de pace convingător.

Se pare că unul dintre lucrurile care l-au determinat pe Nobel să devină militant pentru pace a fost relația acestuia cu Bertha von Suttner. Totuși, demilitarizarea la care făcea apel Suttner și aliații acesteia în manifestările pentru pace ale vremii nu era decât o fantezie ideologică. Nu putea rezulta nimic palpabil din acest demers. Nobel era de părere că acțiunea guvernului și activitățile legislative vor reprezenta o componentă cheie în crearea unei adevărate păci mondiale.

Comentariile lui Nobel au șocat participanții la conferința despre pace. Dar acestea nu erau numai simple cuvinte. După conferință, Nobel a angajat mai mulți asistenți care să îl susțină în această cauză. Un fost diplomat turc, Aristarchi Bey se număra printre aceștia. Metodologia lui Bey era superficială, ceea ce l-a dezamăgit pe Nobel. Cu toate acestea, Nobel era încă surprins de faptul că reușise să adune laolaltă, într-un timp atât de scurt, atât de mulți militanți pentru pace.

◂ Portretul lui Nobel din laboratorul acestuia din San Remo. Nu mai există portrete ale lui Nobel realizate în timpul vieții acestuia, astfel încât toate sunt postume.

Cu aceste comentarii sarcastice la adresa a aceea ce el considera a fi eforturile zadarnice ale activiștilor pentru pace contemporani, Nobel nu va atrage de partea sa prea mulți prieteni. Insistența sa în a găsi un plan realist pentru pace reprezenta punctul forte care îl distingea de ceilalți militanți.

Teoria de pace a lui Nobel

Au fost mulți cei care au criticat activismul pentru pace al lui Nobel ca fiind o încercare de a ieși cu fața curată de sub povara suferințelor și a violenței pe care le-a creat indirect, ca industriaș, încasând profituri de pe urma producerii de arme de distrugere în masă. Adevărul este că în timp ce milita pentru pace, Nobel a continuat să investească în dezvoltarea explozibililor. La prima vedere, acest lucru poate părea paradoxal. Însă Nobel spera să inspire și realizarea unui comerț pacifist între țări, prin construcția fabricilor sale de dinamită în toate țările din lume.

Prin intermediul unei felicitări de an nou, trimisă către Bertha în anul 1893, Nobel și-a exprimat dorința de a pune deoparte o anumită valoare din averea sa într-un fond care să fie decernat o dată la cinci ani, bărbatului sau femeii din Europa care a făcut cel mai important pas pentru cauza păcii. Aceste cuvinte păreau a fi un fel de „balon de încercare" pentru ideea creării Premiului Nobel.

În aceeași scrisoare, Nobel i-a împărtășit Berthei și teoria sa cu privire la pace. Considera că trebuie înființate tribunale internaționale pentru a soluționa divergențele ivite între cei care ar amenința pacea. Nobel considera că aceasta ar face imposibilă izbucnirea războaielor și că tribunalele ar putea pune capăt practicilor barbare și regimurilor iraționale care erau deja la putere. Nobel considera că atâta timp cât toate țările lumii se implică, pacea ar putea fi menținută secole întregi.

Conform planului lui Nobel, țările lumii ar fi intrat într-o alianță pentru a salva orice altă națiune care se afla în pericol de a fi invadată de o alta. În acest caz, demilitarizarea ar fi fost posibilă.

▲ O ilustrație dintr-o carte, înfățișând activitatea la o fabrică de dinamită. Femeile introduc pulberea de pușcă în cartușele detonatoare.

▼ Mormântul lui Nobel din Stockholm. Nobel a părăsit Suedia la vârsta de 9 ani, petrecându-și tot restul vieții în alte țări din lume, dar, în prezent se odihnește în pace în pământul natal.

Deseori, Nobel reflecta asupra posibilității de a inventa un dispoziv sau o nouă substanță care să pună capăt pentru totdeauna războiului. Este o ironie faptul că utilizarea forței pentru a determina schimbarea pentru care pleda Nobel va avea ca rezultat cele mai mari crime împotriva umanității în secolul XX.

Militanții pentru pace considerau că eforturile lor își vor găsi în cele din urmă justificarea, iar aceasta va fi pacea mondială, scopul final pentru care militau. Cu toate acestea, Nobel simțea că acest proces necesită prea mult timp de implementare.

În testamentul său final, redactat în data de 14 martie a anului 1893, Nobel solicita ca întreaga sa avere să fie împărțită în felul următor: „Capitalul, investit în titluri de proprietate de către executorii mei testamentari, va constitui un fond din care se vor acorda premii celor care, în timpul anului precedent, au adus cele mai mari beneficii omenirii. Sus-menționatul venit va fi împărțit în cinci părți egale care vor fi distribuite, după cum urmează: o parte persoanei care a făcut cea mai importantă descoperire sau invenție în domeniul fizicii, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire sau invenție în domeniul chimiei, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire în domeniul fiziologiei sau al medicinei, o parte persoanei care a elaborat o lucrare remarcabilă de tendință idealistică în domeniul literaturii și o parte persoanei care a depus cele mai mari eforturi pentru a aduce pacea între națiuni, pentru abolirea sau reducerea armatelor și pentru organizarea și promovarea congreselor de pace".

Acest pasaj reflectă cele două aspecte conflictuale ale caracterului lui Nobel: idealismul, pe de o parte și, pe de altă parte, metodele sale realiste, puse în practică în activitatea sa de industriaș.

▲ Casa lui Nobel, situată în apropierea uneia dintre fabricile sale din Suedia. Aici și-a petrecut Nobel ultimele zile ale vieții sale.

RESCRIEREA TESTAMENTULUI
TREI ULTIME DORINȚE ȘI TREI TESTAMENTE

Nobel a redactat trei versiuni ale testamentului său, în timpul vieții. Primul a fost redactat în anul 1888, după moartea fratelui său Ludwig. Al doilea a fost redactat în anul 1893. Ultimul testament a fost redactat cu un an înaintea morții sale, în data de 27 noiembrie a anului 1894. Acesta fusese nevoit să îl modifice de atât de multe ori datorită evoluției continue a viziunilor sale asupra păcii mondiale, influențate, la rândul lor, de interacțiunea sa cu alte personalități luminate ale vremii sale.

Nobel a lăsat în urmă o avere impresionantă. În mod firesc, rudele și prietenii o râvneau. Solicitările lor cu privire la cât trebuia să primească fiecare, adresate în mod direct lui Nobel, încă din timpul vieții acestuia, l-au făcut pe acesta să își dea seama de caracterul trecător al vieții umane.

Atunci când Nobel a redactat primul său testament, se pare că nu avea nicio intenție să transforme averea sa într-un fond destinat cauzei păcii mondiale. Nobel era mulțumit de idealismul și de filozofia sa, abia înțelese de câțiva apropiați. În prima versiune a testamentului său, banii nu reprezentau un obiect în sine.

Ragnar Sohlman, ales de către Nobel, executorul său testamentar. Sohlman a fost cel mai bun prieten al lui Nobel în ultimii ani ai vieții sale. Chiar și după moartea lui Nobel, Sohlman a făcut eforturi deosebite pentru a asigura respectarea dorințelor testamentare ale lui Nobel, precum și pentru a iniția decernarea Premiilor Nobel.

Chiar și în varianta finală a testamentului său, Nobel afișează indiferență și desconsiderare față de elementele de bază ale distribuției averii sale impresionante, după moarte. Acest fapt le-a dat serioase bătăi de cap executorilor săi testamentari, Ragnar Sohlman și Rudolf Lilljequist.

În anul 1889, Nobel a încercat să își calculeze veniturile nete și să le împartă. Dorea să efectueze aceste calcule fără ajutorul unor contabili sau juriști. Eșecul său în această chestiune va cauza probleme ulterioare în execuția testamentară.

Testament

Ultima variantă a testamentului lui Alfred Nobel. Acesta a deschis drumul pentru înființarea Premiului Nobel, dar faptul că Nobel nu a solicitat asistența experților în redactarea acestuia, a cauzat ulterior probleme de natură juridică.

Ideologie versus realitate

În vara anului 1896, versiunea finală a testamentului lui Nobel a fost încredințată unei bănci. Conform acestei versiuni, Nobel lăsa „Vila Nobel" nepotului său, Emmanuel, iar clădirea pe care o deținea în Paris era încredințată nepoatelor sale din partea fratelui Robert. De asemenea, conform primelor versiuni ale testamentului, lăsa sute de mii de lire, în lichidități și acțiuni, rudelor sale. Această sumă a fost considerabil redusă în versiunea finală a testamentului.

Publicarea conținutului testamentului lui Nobel într-un ziar suedez, la data de 2 ianuarie a anului 1895, a provocat o mare agitație. Cei mai mulți erau de acord cu modul în care Nobel a ales să își împartă averea, dar erau și păreri foarte critice la adresa acestuia. Regele Oscar al II-lea al Suediei a declarat că unele dintre aspectele prezentate în testamentul lui Nobel nu sunt patriotice. Această declarație însă a fost contrazisă de nepotul lui Nobel, Emmanuel. Mulți dintre cei care se așteptau să aibă cota lor din averea lui Nobel au fost foarte nemulțumiți de testament. Astfel, acesta a fost puternic contestat, în special de către copiii fratelui său Robert care, fără rezerve, s-au adresat justiției.

Alături de alți executori, Sohlman s-a străduit să găsească o soluție rapidă acestei probleme testamentare. Negocierile erau intense, dar în cele din urmă s-a ajuns la o înțelegere amiabilă, în data de 5 iunie a anului 1898, la doi ani de la moartea lui Alfred Nobel.

Emmanuel Nobel, nepotul lui Alfred Nobel, fiul fratelui său, Ludwig. Acesta a respectat dorința unchiului său și a susținut înființarea Premiilor Nobel.

Prietenii milionarului retras

Odată cu invenția dinamitei, Alfred Nobel s-a bucurat de faimă și de prosperitate. În ciuda succesului său ca industriaș, va duce o viață singuratică. Nobel nu și-a deschis inima decât în fața rudelor, a câtorva prieteni și a unei singure femei cu care a întreținut o relație destul de intensă.

Activista pentru pace care l-a înțeles pe Alfred Nobel

Bertha von Suttner (1843-1914)

Sunt foarte puțini oameni care pot fi considerați în mod real ca prieteni adevărați ai lui Alfred Nobel. De-a lungul vieții sale, el s-a apropiat de foarte puține persoane și față de foarte puțini oameni putea vorbi liber. Unul dintre aceștia a fost Bertha von Suttner.

Bertha l-a întâlnit pe Nobel în primăvara anului 1876, când avea 33 de ani. Răspunsese anunțului acestuia de angajare a unei secretare particulare. La acea vreme, Bertha era necăsătorită și era cunoscută drept Bertha Kinsky. Manierele și eleganța acesteia erau semnele unei educații tipic aristocrate, dar ea era, de fapt, fiica unui mareșal de câmp austriac sărac. Și-a găsit de lucru ca meditator pentru prospera familie von Suttner. S-a îndrăgostit de Arthur, fiul cel mare al familiei. Mama acestuia s-a opus însă căsătoriei. Bertha a renunțat și a devenit secretara lui Nobel.

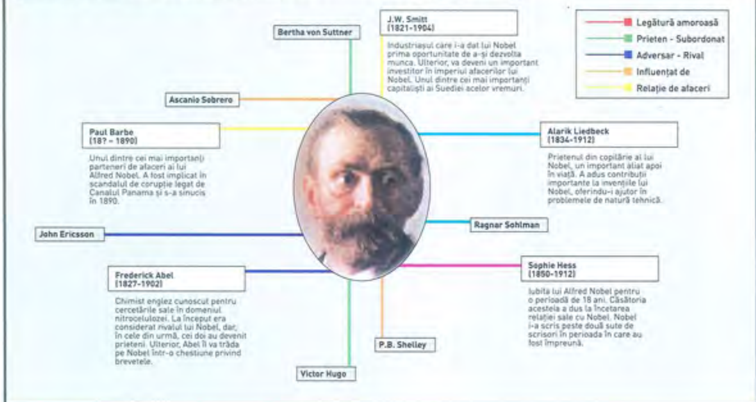
În scurt timp, Nobel se îndrăgostește de Bertha. Era o secretară excelentă și avea deosebite abilități lingvistice, o persoană rafinată și educată în artă și muzică; pentru Nobel părea a fi femeia ideală. Totuși, când Bertha și-a dat seama de sentimentele lui Nobel, a decis să îl părăsească și s-a căsătorit cu Arthur von Suttner.

Cei doi s-au reîntâlnit 11 ani mai târziu, în anul 1887. Până la acea dată, ea devenise cunoscută în lume ca activist de pace și scriitor. Romanul „Jos armele!", povestea de dragoste împiedicată de tragedia războiului, este cea mai cunoscută lucrare a sa. Romanul a devenit best-seller internațional. Bertha von Suttner și Nobel au continuat să fie prieteni și să se susțină reciproc. Se crede că influența Berthei a fost unul dintre cele mai importante motive pentru care Nobel a dorit înființarea premiilor Nobel. Conform Berthei, aceasta nu aducea în discuție tema păcii în întâlnirile acestora din anul 1887, însă, se pare că Nobel era cel care insista în a vorbi despre acest subiect.

Bertha prevăzuse teribilul carnagiu al războaielor ce aveau să urmeze în secolul XX și a prezentat avertismente cu privire la utilizarea armelor de distrugere în masă. A solicitat fondarea unui organism similar Națiunilor Unite. Eforturile sale în mișcarea de susținere a păcii în lume au fost recunoscute în anul 1905, când i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Pace.

Bertha moare în anul 1914, la vârsta de 71 de ani. Visul ei de realizare a păcii mondiale va rămâne neîmplinit; Primul Război Mondial avea să izbucnească la numai o săptămână de la moartea sa.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Prietenul care a pus bazele Premiului Nobel

Ragnar Sohlman (1870-1948)

După ce a încheiat relația cu Sophie Hess, Alfred Nobel a intrat într-o perioadă prelungită de izolare. Este perioada în care îl întâlnește pe Ragnar Sohlman. La acea vreme, Nobel căuta un secretar personal. La recomandarea nepotului său, l-a intervievat pe Sohlman în anul 1893. Sohlman avea 23 de ani, iar Nobel aproape 60.

Sohlman absolvise Universitatea din Stockholm și aspira să devină inginer. Caracterul onest și de încredere al lui Sohlman l-a convins pe Nobel care, în cele din urmă, l-a angajat ca secretar. Identificând talentul lui Sohlman, Nobel l-a însărcinat cu misiunea de a-i fi asistent de laborator. Astfel, Sohlman se va dovedi un personaj indispensabil pentru Nobel.

Fără îndoială că Sohlman îi amintea lui Nobel de el însuși când era tânăr. La rândul său, Sohlman nu se purta ca și cum Nobel ar fi fost angajatorul său, ci mai degrabă, un prieten. Se poate înțelege, așadar, măsura în care Nobel ajunsese să aibă încredere în Sohlman prin faptul că l-a ales executorul său testamentar. Sohlman a reușit să rezolve disputele care s-au ivit în legătură cu averea lui Nobel, precum și să inițieze Premiile Nobel. În plus, Sohlman a avut abilitatea de a soluționa amenințarea Sophiei Hess de a vinde cele peste două sute de scrisori pe care Nobel i le trimisese.

Nobel credea că pe măsură ce îmbătrânești devine tot mai greu să îți găsești prieteni pe viață. Totuși, relația sa cu Ragnar Sohlman a demonstrat exact contrariul.

În anul 1929, Sohlman a devenit director al uneia dintre întreprinderile lui Alfred Nobel. Și-a menținut această poziție până în anul 1946, cu doi ani înainte de a muri. Se poate spune că și-a dedicat întreaga viață memoriei lui Alfred Nobel și, pe lângă activitățile amintite, a mai scris și o biografie a prietenului său.

Poetul romantic englez pe care Nobel l-a admirat în tinerețe

Percy Bysshe Shelley (1792-1822)

Alfred Nobel și-a petrecut tinerețea bolnăvicioasă citind. Era absorbit de dorința de a deveni scriitor; ore întregi citea și scria poezii. Se simțea atras, în special, de lucrările poetului romantic englez, Percy Bysshe Shelley.

Shelley era fiul unui proprietar de terenuri prosper din Sussex, în sudul Angliei. Era un tânăr înzestrat cu o sensibilitate deosebită și încă de la o vârstă fragedă s-a arătat interesat de lucrurile neobișnuite și misterioase. Cu toate acestea, era împotriva oricărui tip de autoritate și sistem tradițional și, în consecință, avea o serie de probleme la școală.

În timpul studiilor sale la Universitatea Oxford, a fost puternic influențat de filozofia liberalului englez, William Godwin; a fost expulzat din școală după ce a publicat pamflete radicale care criticau religia. S-a îndrăgostit de una dintre prietenele surorii sale și a fugit în Scoția pentru a se căsători cu ea. În anul 1813, a scris „Regina Mab: un poem filozofic". Mai târziu s-a împrietenit cu William Godwin și familia acestuia și a călătorit în întreaga Europă cu fiicele acestuia Mary și Claire, timp în care a scris mai multe poeme. Mary va deveni ulterior cea de-a doua soție a lui Shelley și o celebră scriitoare, autoarea celebrului roman „Frankenstein". După ce prima sa soție s-a sinucis, Shelley s-a căsătorit cu Mary. În urma unei dispute cu tatăl său privind averea bunicului a părăsit Anglia, în anul 1818. A călătorit în Europa, scriind poeme care vor intra în istorie; vasul pe care se afla a fost prins într-o furtună, iar Shelley a murit pe mare. Era foarte atras de ambarcațiuni și de apă, în ciuda faptului că nu știa să înoate. Rămășițele sale au fost îngropate în afara Romei, lângă locul de veci al prietenului său, poetul Keats.

Inventatorul nitroglicerinei

Ascanio Sobrero (1812-1888)

Ascanio Sobrero este chimistul italian, născut în Casale Monferrato, care a descoperit compusul exploziv, nitroglicerina, în anul 1847, în timp ce lucra la Universitatea din Torino. Inițial, acesta a dorit să devină medic, însă tezele sale nu au fost acceptate; astfel, a început să studieze chimia.

A studiat medicina la Torino și Paris, iar apoi chimia, la Universitatea Gießen. Și-a luat doctoratul în filozofie în anul 1832. În anul 1845 a devenit profesor în cadrul Universității din Torino.

Denumirea inițială a descoperirii sale a fost „piroglicerină"; în scrisorile sale private, precum și într-un articol, avertiza cu privire la utilizarea acestei substanțe, afirmând că este deosebit de periculoasă și dificil de manevrat. De fapt, era atât de înspăimântat de propria sa creație încât a menținut-o secretă mai mult de un an de zile.

Unul dintre studenții lui Sobrero era tânărul Alfred Nobel care s-a întors la fabrica de armament a familiei, scoasă din uz și, folosindu-se de cunoștințele acumulate, în jurul anului 1860, a început să realizeze diferite experimente. În toată această perioadă, Nobel a primit mai multe brevete internaționale pentru diferiți compuși, dispozitive și metode de fabricație, bazate pe puterea explozivă a nitroglicerinei care, în cele din urmă, au dus la invenția dinamitei.

Nobel i-a recunoscut mereu meritele și l-a respectat pe Sobrero, inventatorul nitroglicerinei. Cu toate acestea, Sobrero era îngrozit, atât de scopurile în care era utilizată nitroglicerina, cât și de faima și averea pe care Nobel le obținuse datorită acesteia.

Marele scriitor și prieten al industriașului milionar

Victor Hugo (1802-1885)

Victor Hugo este dramaturgul, romancierul și poetul care a devenit figura reprezentativă a secolului al XIX-lea în literatura franceză. Cel mai cunoscut roman al său este „Mizerabilii". A devenit prieten apropiat al lui Alfred Nobel în ultimii ani ai vieții acestuia.

Hugo s-a născut în anul 1802. Talentul său literar s-a remarcat de la o vârstă fragedă; a scris prima compilație de poeme când avea doar 19 ani. Mai târziu, a devenit un susținător acerb al discursului anti-clasicist, fiind considerat un reprezentat tipic al mișcării romantice. A devenit apoi liberal, încercând să îmbunătățească situația celor săraci.

În anul 1848, Hugo a început să critice vehement dictatura lui Napoleon al III-lea în timpul Revoluției din Februarie. A organizat rezistența față de lovitura de stat a lui Napoleon al III-lea din 1851, dar eforturile sale au fost sortite eșecului. A fost expulzat din țară și va trăi următorii 19 ani în exil; cele mai cunoscute lucrări ale sale au fost scrise în această perioadă.

S-a întors în Franța după căderea celui de-al doilea imperiu și izbucnirea Războiului Franco-Prusac în anul 1870. A fost primit cu foarte multă căldură, ca un adevărat erou național. Trei ani mai târziu, Alfred Nobel își stabilea reședința în Paris. Nobel era pasionat de literatură și ajunge să îl cunoască pe Hugo. Se pare că Hugo îl simpatiza pe Nobel; au devenit destul de apropiați, astfel încât luau frecvent prânzul împreună. Cu toate acestea, prietenia lor va lua sfârșit din cauza morții lui Hugo, în anul 1885, la vârsta de 83 de ani. La procesiunea funerară au participat două milioane de oameni, dar nimeni dintre cei prezenți nu era atât de trist pe cât era Alfred Nobel.

Ingeniosul om de știință, rival al lui Nobel

John Ericsson (1803-1889)

Asemeni lui Nobel, John Ericsson este inventator suedez. A fost un adevărat pionier în dezvoltarea unui motor cu aburi, ca sursă alternativă de energie. În anul 1838 a traversat Atlanticul la bordul ambarcațiunii sale care era echipată cu noua invenție, elicele propulsoare. Invenția lui Ericsson s-a bucurat de un deosebit succes în New York.

În anul 1850, tânărul Alfred Nobel devine elevul lui Ericsson. Acesta din urmă era o cunoștință veche a tatălui lui Nobel, Immanuel, care dorise în mod deosebit ca fiul său să studieze cu Ericsson. Relația lui Nobel cu Ericsson era încordată și se pare că acest lucru îi afecta motivația pentru învățătură. Mai târziu, Nobel avea să declare că perioada de studii în America nu a fost deloc plăcută.

Ericsson a proiectat o navă de război blindată pentru Uniune în timpul Războiului Civil American: „Monitorul". A ieșit învingătoare în fața navei „Merrimack", nava blindată a Confederației și a ajutat Nordul să obțină victoria totală în războiul dintre state. Astfel, Ericsson a devenit celebru în întreaga Americă.

Ericsson și-a dedicat întreaga viață cercetărilor; moare în anul 1889. În ultimii ani ai vieții sale s-a implicat în cercetarea energiei solare ca sursă alternativă de energie. Considera că sursele de petrol și cărbune se vor epuiza la un moment dat, în timp ce razele solare ar putea fi o sursă de energie inepuizabilă. Aceste noi preocupări, în sursele alternative de energie, au atras atenția, o dată în plus, asupra lucrărilor lui Ericsson.

„Negustorul morții" și mesajul său pentru viitor

În secolul al XIX-lea, Nobel a influențat atât războiul, cât și pacea. Dinamita a fost folosită în războaie ca armă de distrugere în masă, dar, pe de altă parte, premiile pe care le-a înființat se decernează celor care susțin cauza păcii și bunăstarea omenirii, în general.

Averea impresionantă a lui Nobel

ALFRED NOBEL A ÎNCREDINȚAT executarea averii sale celui mai bun prieten și asistent al său din ultima perioadă a vieții sale, Ragnar Sohlman, și președintelui uneia dintre companiile sale, Rudolf Lilljequist. În vederea instituirii Premiilor Nobel, cei doi au primit următoarele instrucțiuni testamentare:

„Întreaga mea avere va trebui să fie împărțită astfel: Capitalul, investit în titluri de proprietate de către executorii mei testamentari, va constitui un fond din care se vor acorda premii celor care, în timpul anului precedent, au adus cele mai mari beneficii omenirii. Sus-menționatul venit va fi împărțit în cinci părți egale care vor fi distribuite, după cum urmează: o parte persoanei care a făcut cea mai importantă descoperire sau invenție în domeniul fizicii, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire sau invenție în domeniul chimiei, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire în domeniul fiziologiei sau al medicinei, o parte persoanei care a elaborat o lucrare remarcabilă de tendință idealistică în domeniul literaturii și o parte persoanei care a depus cele mai mari eforturi pentru a aduce pacea între națiuni, pentru abolirea sau reducerea armatelor și pentru organizarea și promovarea congreselor de pace. Premiile pentru fizică și chimie vor fi atribuite de către Academia Suedeză de Științe, cele pentru lucrările de fiziologie și medicină de către Institutul Karolinska din Stockholm; premiile pentru literatură vor fi acordate de Academia din Stockholm, iar cele pentru pace de către un comitet alcătuit din cinci persoane, alese de către Parlamentul norvegian. Este dorința mea expresă ca premiile să se acorde fără considerații privind naționalitatea candidaților, astfel încât cel mai

▸ O imagine de la ceremonia de decernare a primului Premiu Nobel, organizată în anul 1901. Dorința lui Nobel s-a împlinit la cinci ani de la moartea sa.

Ceremonia de decernare a Premiilor Nobel, organizată în Stockholm.

merituos individ să primească acest premiu, indiferent că este scandinav sau nu."

Finanțarea și procedura de atribuire a celor cinci premii Nobel fuseseră stabilite. Cu toate acestea, strângerea fondurilor pentru laureații premiului cerea foarte multă abilitate. Aceasta deoarece averea lui Nobel era răspândită în diferite țări, inclusiv în Suedia, Germania, Franța, Anglia, Rusia, Norvegia, Italia și Austria. Trebuia ca aceste conturi să fie lichidate și returnate în Suedia. De asemenea, din cauza discrepanței între suma acordată înființării premiilor și suma lăsată moștenire familiei sale, multe dintre rudele lui Nobel și-au exprimat nemulțumirea față de testamentul acestuia. Îm plus, încredințarea procesului de selecție a laureaților Premiului pentru Pace către legislativul norvegian i-a iritat pe suedezi. Aceste lucruri vor încetini procesul de instituire a Premiului Nobel și acordarea acestuia; prima ceremonie va avea loc abia în 1901, la cinci ani de la moartea lui Alfred Nobel. Omul care, mai mult decât oricine altcineva, a avut un rol semnificativ în strângerea averii lui Nobel și în aplanarea disputelor care au apărut după moartea acestuia a fost Ragnar Sohlman. Premiul Nobel nu ar fi devenit realitate fără contribuția acestui bun prieten al lui Nobel. În semn de recunoștință față de eforturile sale, Sohlman a fost numit director al Fundației Nobel în anul 1900.

Cel mai prestigios premiu din lume

Primul Premiu Nobel pentru fizică a fost acordat fizicianului german W.C. Roentgen pentru descoperirea razelor X. Tot în anul 1901, la prima ediție, fizicianul german Emil von Behring, primește premiul Nobel pentru medicină, pentru tratamentul cu ser specific împotriva difteriei și pentru contribuția sa la elaborarea teoriei hormonale a imunității. Chimistul olandez Jacobus Henricus van't Hoff este laureatul Premiului Nobel pentru chimie în același an, fiind recompensat pentru contribuția sa privind legile dinamicilor chimice și presiunea osmotică în soluții. Premiul pentru literatură a fost acordat poetului francez Sully Prudhomme. Cel mai important premiu pentru Alfred Nobel, Premiul pentru Pace, a fost acordat fondatorilor Crucii Roșii, Henry Dunant din Elveția și colaboratorului său, Frederic Passy.

Avea să urmeze un secol în care Premiile Nobel au fost acordate anual, cu excepția perioadei celui de-al Doilea Război Mondial.

◂ W.C. Roentgen a obținut primul Premiu Nobel pentru fizică în semn de apreciere pentru descoperirea razelor X.

În anul 1969, a fost introdus un nou premiu, pentru economie; acum erau în total șase premii anuale. Au fost premiate peste șapte sute de persoane și organizații. Printre acestea se numără fizicianul Albert Einstein (Premiul pentru fizică, 1921); Marie și Pierre Curie, pentru descoperirile în domeniul radioactivității (Premiul pentru fizică, 1903; Marie Curie a primit și Premiul Nobel pentru chimie, în anul 1911); scriitorul Ernest Hemingway (Premiul pentru literatură, 1954); activistul politic nord-american, cunoscut ca luptător pentru drepturile civile ale persoanelor de culoare, Martin Luther King, Jr. (Premiul pentru pace, 1964). Premiul Nobel a devenit cea mai prestigioasă distincție din lume.

Cu toate acestea, mulți dintre cei distinși cu Premiul Nobel au participat la cercetarea și dezvoltarea armamentului. Acest fapt este similar experienței de viață a lui Alfred Nobel a cărui invenție, dinamita, a fost utilizată ca armă de distrugere în masă.

▲ Laureații Premiului Nobel în anul 2002, în cadrul ceremoniei de decernare, organizate în Stockholm.

▼ Adolf Hitler a emis un ordin de interzicere a acordării Premiilor Nobel. Pe măsură ce Premiul Nobel devenea tot mai recunoscut, era inevitabilă interferența sa cu politica.

Valurile războiului

Dictatorul german Adolf Hitler a contestat atribuirea diferitelor premii Nobel. În anul 1936, a emis un ordin de încetare a acordării distincțiilor Nobel. Această încercare a lui Hitler a fost stimulată de acordarea Premiului pentru pace în anul 1935 lui Carl von Ossietzky. Von Ossietzky era un jurnalist german, susținător al pacifismului și al demilitarizării, care s-a opus vehement fascismului nazist. Hitler a fost foarte iritat de acordarea Premiului Nobel pentru pace unui om care era ca un ghimpe în coasta naziștilor. În plus, Hitler era enervat și de faptul că evreul Albert Einstein primise anterior un Premiu Nobel. În acel an, precum și în anii următori, numărul laureaților germani a scăzut izbitor de mult.

Mulți oameni de știință au părăsit Germania în timpul războiului, astfel încât edictul lui Hitler împotriva Premiilor Nobel a avut un impact semnificativ asupra comunității științifice din țară. Pe măsură ce câștiga prestigiu, Premiul Nobel interfera cu lumea politică.

▼ Scriitorul American Ernest Hemingway a primit Premiul Nobel pentru literatură. A scris numeroase lucrări remarcabile, fiind scriitorul reprezentativ al „generației pierdute”.

Moştenirea lui Nobel

Pe de altă parte, în ciuda tuturor eforturilor întreprinse de Nobel pentru cauza păcii, invențiile sale au pus bazele dezvoltării ulterioare a unor dispozitive pe care omul le-a utilizat împotriva omului. Nitroglicerina și dinamita sunt predecesoarele armelor moderne de distrugere în masă, precum bomba atomică.

Nobel a fost un mare inventator, dar și un industriaș de succes. El a vândut dinamita ambelor forțe implicate în Războiul Franco-Prusac, câștigând profituri exorbitante. De asemenea, a fondat companii în domeniul petrolului, al produselor chimice și al altor tipuri de mărfuri, în peste 15 țări din întreaga lume. A primit peste 350 de brevete care i-au garantat profiturile aduse de dinamită și de alte invenții ale sale. Imperiul afacerilor sale a fost precursorul marilor corporații multinaționale care domină lumea afacerilor de astăzi.

De asemenea, a mai avut încă o preocupare majoră în domeniul afacerilor și care a rivalizat cu dinamita: dezvoltarea bazinelor petrolifere din Marea Caspică, în apropiere de Baku. Se poate spune că frații Nobel au pregătit scena pentru industria modernă petrolieră. Ei au implementat o infrastructură impresionantă care a permis companiei să concureze cu firmele care aveau tradiții în acest domeniu, în întreaga lume. Totuși, acestea au devenit proprietatea statului în urma Revoluției din Rusia [1917] și s-au dezvoltat, având rolul de piatră de temelie a forței industriale a Uniunii Sovietice.

Nobel a fost chinuit de remușcări; invenția sa, dinamita, a fost utilizată pentru a lua vieți omenești. Pentru a atenua distrugerile pe care considera că el însuși le-a cauzat și pentru a se simți mai puțin vinovat, a creat Premiul Nobel. Dinamita a permis crearea armelor de distrugere în masă care amenință întreaga omenire, în timp ce Premiile Nobel îi susțin pe cei care contribuie la viitorul mai bun al lumii. Dubla moștenire a lui Nobel acționează și în zilele noastre.

▲ Clădirea Institutului Nobel din Stockholm.

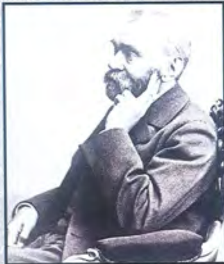

▲ Un medalion al Premiului Nobel pentru Pace, simbolizând prietenia și înfrățirea.

▼ Nelson Mandela - câștigătorul premiului Nobel pentru pace în anul 1993.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ALFRED NOBEL

DeAGOSTINI